

Əsrin qan yaddaşı

Fevralın 26-da Prezident Kitabxanasının Oxu zalında Xocalı faciəsinin 34-cü ildönümünə həsr olunmuş “Xocalı-34: Milli yaddaşın sarsılmazlıq simvolu” adlı anım mərasimi keçirildi.

Məclisi giriş sözü ilə açan Prezident Kitabxanasının direktoru, professor Afət Abbasova Xocalı soyqırımının bəşəriyyətə qarşı törədilmiş ən ağır cinayətlərdən biri olduğunu vurğuladı. Ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə bu qanlı hadisələrə ilk dəfə siyasi-hüquqi qiymət verildiyini və “Xocalıya ədalət!” beynəlxalq kampaniyası çərçivəsində aparılan işlərin bu gün də mühüm nəticələrini diqqətə çatdırdı.

O bildirdi ki, 500 mindən artıq zəngin kitab fonduna malik Prezident Kitabxanasında müəllim və tələbə heyətinin bir araya gəlməsi təsadüfi xarakter daşımır. Burada ki gənclər o dəhşətli gecənin canlı şahidi olmasalar da, tariximizin bu qanlı səhifəsini öyrənmək və həqiqəti dünyaya çatdırmaq onların vətəndaşlıq borcudur.

Professor XQ-yə açıqlamasında söylədi ki, uzaq Fransada yaşamasına rəğmən qəlbi daim Azərbaycanla döyünən dünyaşöhrətli fotoqraf Reza Deqati xalqımızın fəryadına ilk səs verənlərdən biri idi:

– O dəhşətli gecədə yüzlərlə insan əsir götürüldü. Onların geri qaytarılması üçün aparılan danışıqlarda Azərbaycan tərəfi ağır şərtlərlə üz-üzə qalırdı. Hətta əsirləri xilas etmək naminə qarşı tərəfə yanacaq vermək məcburiyyəti yaranırdı. Bu, tarixin ən acı paradoksu idi: azadlıq üçün verilən yanacaq, sonradan hərbi texnikalara doldurularaq yenidən soydaşlarımızın qanını axıdırdı.

Əsirlərin dəyişdirilməsi prosesində iştirak edən Reza Deqatiyə təhlükəsizlik səbəbindən Azərbaycan dilini bildiyini gizli saxlaması tövsiyə olunmuşdu. O, danışıqlar boyu yalnız fars dilində ünsiyyət qururdu. Həmin görüşlərdə Fransada yaşamış və Birinci Qarabağ müharibəsində müddə kimi iştirak etmiş erməni əsilli əsgərin ifadələri hər kəsin qəlbində qaysaq bağlamağan yara açmışdı. O cibindən qaşıq çıxararaq istehza ilə demişdi ki, bütün erməni əsgərləri həmişə cibində qaşıqla gəzir ki, əsirlərin gözlərini oysunlar. Bu ağlasığmaz faktlar müharibənin əsir və girovlarla davranışda da ağır humanitar pozuntulara səbəb olduğunu göstərir.

Təqdim olunan fotolardan birində Qaratel adlı qadının təsviri var. O, illərlə itkin düşən oğlunu axtarmış, nəhayət tapdıqda isə onun ağır işgəncələrə məruz qaldığını görmüşdür. Bu səhnə müharibənin ailələr də buraxdığı sağalmaz izlərin sübutudur. Biz bu vəhşiliklə üzləşmiş xalqın nümayəndələriyük. Lakin eyni zamanda, mübarizə apararaq ərazi bütövlüyünü bərpa etmiş qalib dövlətik.

Prezident Kitabxanasının şöbə müdiri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Nazim Mustafa XQ-yə açıqlamasında vurğuladı ki, erməni silahlı dəstələri 1918-1920-ci illərdə də Xocalıda soyqırımı törətmişdilər.

– Tarixdən bəllidir ki, ermənilərin müdafiəsizə, qocaya, qadına, uşağa heç vaxt rəhmi gəlməyib. O müdhiş fevral gecəsində Xankəndidə qalan keçmiş sovet ordusunun 366-cı motoatıcı alayının canlı qüvvəsindən və texnikasından istifadə edən ermənilər özlərini çox güclü sayırdılar. Ermənistan rəhbərliyi də Xocalı soyqırımının törədilməsində ermənilərin təqsirkar olmadığını, cinayətin baskarının yalnız ruslar olduğunu iddia edir. Budur, özünü dünyaya “yazıq”, “məzlum”, “soyqırımına məruz qoyulan xalq” kimi təqdim edən ermənilərin iç üzü.

Əsl adı Hovannes Ter-Martirosyan olan, lakin əsərlərini “A-Do” imzası ilə çap etdirən erməni müəllifinin 1907-ci ildə İrəvanda erməni dilində çap edilən irihəcmli “Qafqazda erməni-türk toqquşmaları” əsərində ermənilərin törətdikləri vəhşiliklər barədə kifayət qədər fakt yer almışdır. Ermənilər 1992-ci ildə Xocalıda törətdikləri soyqırımının analoqunu XX

əsrin əvvəllərində – 1905-ci il avqustun 23-də də törətmişdilər. A-Do yazır ki, erməni silahlı dəstələrinin Xocalıya hücumu zamanı kənd əhalisinin bir qismi qaçaraq canını qurtarmış, bir qismini də ermənilər öldürmüşdülər. Müəllif qeyd edir ki, Xocalını ələ keçirən ermənilər əvvəlcə evləri talamış, sonra isə od vurub yandırmışdılar ki, bir də əhali geri qayıda bilməsin.

1918-ci ildə öncə Xalq Cümhuriyyətinin Ordusu və Nuru paşanın komandanlığında Azərbaycana köməyə gələn Qafqaz İslam Ordusu erməni silahlı dəstələrinin tərkisilah etmişdilər. 1920-ci ildə Qarabağda yenidən baş qaldıran erməni separatizmini general Həbib bəy Səlimovun komandanlığında Azərbaycan Ordusu darmadağın etdi və ermənilər təslim oldular. Bundan sonra xocalılılar doğma yer-yurdlarına qayıda bildilər. O vaxtlar erməni havadarları hansı missiyanı yerinə yetirirdisə, 1991-1994-cü illərdə də həmin missiyanı yerinə yetirdilər. Mahiyyət və niyyət eyni idi.

Mərasim ədəbi-bədii kompozisiyalarla davam etdirildi və bütün iştirakçılarda dərin təəssürat yaratdı.

“Gözün aydın, Azərbaycan” şeirini səsləndirib hər kəsi göz yaşlarına boğan, 187 nömrəli orta məktəbin 8-ci sinif şagirdi Yusif Allahverdiyev söylədi ki, Xocalı faciəsini kinolardan, böyüklərin danışıqlarından öyrənsə də, orada nələrin baş verdiyini qəlbən hiss edir:

– Məktəbdə müəllimlərimiz bizə bu haqda həm tarix, həm də ədəbiyyat dərslərində geniş məlumat verirlər. Tarix dərslərində dəqiq faktları öyrənsək də, ədəbiyyat dərslərində öyrəndiyimiz və şeirlər bu hissləri ifadə etməyə imkan verir. Bu şeiri mənə bədii rəhbərim Reyhanə Kərimova öyrətdib. Gələcəkdə mühəndis olmaq istəsəm də, vətənimin ağrılarını və zəfərini hər zaman uca tutacağam.

Bakı şəhəri 3 nömrəli Uşaq Gənclər İnkişaf Mərkəzinin direktoru Lalə Qəti bildirdi ki, təhsil prosesində uşaqlarda vətənpərvərlik və milli qürur hissi formalaşdırılması prioritetdir:

– Bu gün Prezident Kitabxanasında keçirilən tədbir hər birimiz üçün çox təsirli və qürurverici oldu. Fəxr edirəm ki, uşaqlarımız şeir, mahnıları və rəqs kompozisiyaları ilə səhnədə yüksək səviyyədə çıxış etdilər.

Qeyd etmək istəyirəm ki, bu uğur təsadüfi deyil. Bu, aylardır və illərdir davam edən zəhmətin nəticəsidir. Mərkəzimizdə keçirilən dərslər və məşğələlərdə uşaqlara vətənpərvərlik ruhu aşılanır, onlarda Vətənə sevgi və milli qürur hissi formalaşdırılır. Buna görə də bu gün onlar səhnədə çıxış edərkən sözləri sadəcə oxumurdular, onu ürəkləri ilə yaşayırdılar. Vokal, teatr və milli rəqs dərnəklərimizdə uşaqlarla Vətənimiz, Qarabağımız və milli-mənəvi dəyərlərimiz haqqında mütəmadi söhbətlər aparılır. Hesab edirəm ki, gənclərimizin də milli kimlik şüuru kifayət qədər formalaşır, lakin bu istiqamətdə işlər davamlı və məqsədyönlü şəkildə aparılmalıdır.

Daha sonra işğaldan azad edilmiş yurd yerlərimizə, “Xocalıya qayıdış”ı əks etdirən videoçarx təqdim olundu. Tədbir iştirakçıları nümayiş olunan sərgi və kompozisiyalar vasitəsilə bir daha tariximizin bu qanlı səhifəsini ehtiramla yad etdilər.

Fidan ƏLİYEVƏ
Çavid QAÇAYEV (foto)
XQ